

SYNDROM ZAVRŽENÉHO RODIČE, PRÁVNÍ RÁMEC, PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY A METODICKÝ POSTUP PRO SOUD A OSPOD (ČR)

Cílem dokumentu je nabídnout kvalifikovaný přehled právních norem, judikatury a psychologických aspektů vztahujících se k problematice tzv. syndromu zavrženého rodiče (PAS), a navrhnout metodický postup pro soudy a orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD).

2. Terminologie a východiska

- a) „Syndrom zavrženého rodiče (PAS) není v českém právu definovanou právní kategorií ani mezinárodně uznávanou lékařskou diagnózou, není uveden v MKN-11/ICD-11. V praxi se tímto pojmem označuje soubor jevů: jednostranné, výrazně negativní postoje dítěte vůči jednomu z rodičů bez přiměřeného objektivního důvodu, často v souvislosti s manipulativním chováním druhého rodiče a/nebo dlouhodobým konfliktem rodičů.
- b) Pro soudní rozhodování je podstatný skutkový stav, tedy konkrétní chování rodičů, dopady na dítě, nikoli „diagnóza“.
- c) Základním vodítkem je nejlepší zájem dítěte a zachování jeho práva na péči a kontakt s oběma rodiči.

2. Psychologická problematika

2.1 Negativní dopady na dítě

- a) **Narušení identity:** dítě je nuceno přijmout negativní obraz jednoho rodiče, což vede k vnitřnímu konfliktu loajalit a oslabuje zdravý vývoj jeho osobní identity.
- b) **Úzkost a deprese:** dlouhodobá ztráta kontaktu s jedním rodičem může vést k chronické úzkosti, pocitům viny a deprivaci; často se objevují projevy somatizace (bolesti břicha, hlavy, poruchy spánku).
- c) **Problémy v socializaci:** dítě může mít potíže navazovat zdravé vztahy v dospělosti (partnerské, rodičovské), protože přebírá vzorce odcizení a konfliktu.
- d) **Zhoršení školní adaptace:** výzkumy ukazují, že děti vystavené rodičovskému konfliktu a odcizení mají vyšší míru problémového chování a horší školní výsledky.
- e) **Parentifikace:** dítě je zatahováno do role „spojence“ rodiče, čímž ztrácí svou dětskou roli a nese zodpovědnost, která přesahuje jeho vývojové možnosti.

2.2 Negativní dopady na zavrženého rodiče

- a) **Psychická újma:** zavržený rodič často prožívá **depresi, úzkost, pocity bezmoci a beznaděje**, které mohou přejít až v posttraumatické symptomy.
- b) **Sociální izolace:** ztráta kontaktu s dítětem a stigmatizace v okolí může vést k sociálnímu stažení, ztrátě sebedůvěry a narušení pracovního fungování.
- c) **Zdravotní následky:** dlouhodobý stres se promítá do tělesného zdraví (hypertenze, poruchy imunity, chronické bolesti).

2.3 Psychologické mechanismy odcizení

- a) **Indoktrinace a loajalita:** dítě je systematicky přesvědčováno, že jeden rodič je „nebezpečný, špatný nebo neschopný“.
- b) **Kognitivní disonance:** dítě musí sladit vlastní pozitivní zkušenosti se zavrženým rodičem s negativním obrazem, který je mu vnucován, což vede k vnitřnímu stresu.
- c) **Upevňování vzorce:** čím delší dobu trvá odcizení, tím pevněji se negativní postoje fixují, což komplikuje nápravu.

3. Právní rámec (výběr)

3.1 Mezinárodní zdroje

- a) Úmluva o právech dítěte (zejm. čl. 3, 9, 12) – nejlepší zájem dítěte; právo dítěte udržovat pravidelný osobní styk s oběma rodiči; právo dítěte být slyšeno.
- b) Evropská úmluva o ochraně lidských práv (čl. 8) – ochrana rodinného života; státní orgány mají pozitivní povinnost přijmout účinná opatření k umožnění a vynucení styku.

3.2 Vnitrostátní hmotné právo

Občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.), zejména:

- a) § 887–891 osobní styk rodiče s dítětem (práva a povinnosti rodičů, povinnost připravit dítě na styk, zákaz narušovat vztah k druhému rodiči, možnost omezení/zákazu styku soudem).
- b) § 858 a násl. rodičovská odpovědnost.
- c) § 889 věta druhá: opakované bezdůvodné bránění styku je důvodem pro nové rozhodnutí o svěření do péče.

3.3 Vnitrostátní procesní právo

Zákon o zvláštních řízeních soudních (zákon č. 292/2013 Sb.) – řízení ve věcech péče soudu o nezletilé; předběžná opatření (§§ 452 a násl.), výkon rozhodnutí ve věcech nezletilých (§§ 492 a násl.), zejména pokuty (§ 502) a odnětí dítěte (§ 504) v krajním případě; bezodkladný výkon předběžného opatření (§ 497).

3.4 Sociálně-právní ochrana

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí (zákon č. 359/1999 Sb.) – povinnosti OSPOD, právo dítěte být slyšeno, standardy kvality, opatření sociálně-právní ochrany, spolupráce rodičů, pořádkové pokuty za nespolupráci (§ 53 odst. 4). Novelty z r. 2024–2025 posilují metodickou a standardizační rovinu výkonu SPOD.

4) Judikatura (orientační výběr)

4.1 Ústavní soud ČR

- a) III. ÚS 438/05 – právo rodiče na styk je imanentní součástí rodičovské péče; zákaz styku je zásadní zásah.
- b) II. ÚS 3489/15 – účelem pokuty dle § 502 ZŘS není sankce, ale donucení k respektování rozhodnutí; nutnost přihlídnout k názoru staršího dítěte.
- c) II. ÚS 2355/22 – ukládání pokut za nerealizovaný styk; vážení nejlepšího zájmu a názoru dítěte.
- d) I. ÚS 2062/22 – soudy musí adresně posoudit tvrzenou manipulaci/PAS; samotná existence „syndromu“ nemůže být jediným důvodem k zamítnutí návrhu.
- e) IV. ÚS 1530/23 – ověření, že obecné soudy se dostatečně zabývaly tvrzeními o PAS a provedly rozsáhlé dokazování.

4.2 Evropský soud pro lidská práva (ESLP)

- a) Kříž proti České republice (stížnost č. 26634/03) – povinnost státu zajistit efektivní realizaci styku (čl. 8 Úmluvy) a postupovat s náležitou rychlostí a účinností.
- b) Ignaccolo-Zenide proti Rumunsku – obecná měřítko pro pozitivní povinnost státu zajistit kontakt; nelze tolerovat nečinnost při vynucování styku.
- c) Další judikatura k právu na kontakt – přehledové „Key Theme: Contact rights“ (ESLP Knowledge Sharing) – zdůrazňuje, že vzájemné soužití rodiče a dítěte je fundamentální, kvalita kontaktu a rychlost zásahů jsou klíčové.

5) Metodický postup – soud¹

5.1 Řízení ve věci péče a styku

- a) Rychlá procesní opatření: podle ZŘS nařídit předběžné opatření k zajištění minimálního kontaktu (včetně asistovaného styku) tam, kde hrozí odcizení dítěte.
- b) Vymezení skutkových otázek: 1) jaké chování brání styku, 2) zda je odpor dítěte autonomní (vyplývá z vlastních zkušeností) či indukovaný.
- c) Znalecké dokazování: ustanovit znalce z oboru klinická psychologie/dětská klinická psychologie/forenzní psychologie; zadání má být konkrétní (viz 5.3 níže), nikoli „posuďte PAS“.
- d) Slyšení dítěte (přiměřeně věku a vyspělosti), zajistit bezpečné prostředí, včetně možnosti bez přítomnosti rodičů.
- e) Case-management: stanovit časový plán řízení (milníky: šetření OSPOD, znalecký posudek, pilotní kontakt, vyhodnocení, rozhodnutí), preferovat krátké intervaly přezkumu (4–8 týdnů) u eskalujících sporů.
- f) Proporcionální opatření: škála od mediační/terapeutické podpory, přes asistovaný/supervidovaný styk, „no-denigration“ opatření, až po změnu péče (viz § 889 OZ) při trvalém bezdůvodném bránění.
- g) Vynucení: při nerespektování rozhodnutí nařídit výkon – pokuty (§ 502 ZŘS), v krajním případě odnětí dítěte (§ 504 ZŘS); vždy zdůvodnit proporcionalitu a minimalizaci újmy dítěte.

5.2 Řízení o výkonu rozhodnutí (styk, péče)

- a) Přednostně neprodlený výkon předběžných opatření (§ 497 ZŘS).
- b) Stupňovité ukládání pokut s jasným compliance plánem (termíny nápravy, podmínky, informování OSPOD/kurátora).
- c) Koordinace s OSPOD a poskytovateli služeb (OSPOD zajišťuje součinnost rodině a dítěti; soud průběžně vyhodnocuje účinnost opatření).

5.3 Doporučené zadání pro znalce (příkladové okruhy)

- a) Popsat vazby dítěte k oběma rodičům, identifikovat zdroje odporu vůči jednomu rodiči (vlastní zkušenost x externalizace konfliktu).
- b) Vyhodnotit komunikační a výchovné vzorce rodičů (podpora vztahu k druhému rodiči, denigrační výroky, neloajální požadavky, „koaliční“ chování).
- c) Zhodnotit dopady omezení/absence styku na vývoj dítěte.
- d) Navrhnout konkrétní intervence (asistovaný styk, terapeutický plán, rodičovské poradenství), časový rámec a indikátory pokroku.
- e) Soud by měl v odůvodnění rozhodnutí výslovně uvést, jak byly zohledněny psychologické dopady na dítě i rodiče.

¹ Pozn.: V judikatuře se nepracuje s PAS jako diagnózou, nýbrž s konkrétními skutkovými okolnostmi: bránění styku, manipulace, neloajalita, rezistence dítěte atp.

- f) Zadáání znalci musí zahrnovat i posouzení psychického zdraví zavrženého rodiče, jeho copingových mechanismů a vlivu na rodičovské kompetence.

6) Metodický postup – OSPOD

1. Včasná identifikace rizik odcizení (screening při rozchodu/rozvodu; signály: bránění předávání, denigrační komentáře, rigidní loajalita dítěte, „parentifikace“).
2. Vyhodnocení situace dítěte dle standardů SPOD; pohovory s dítětem (i bez rodičů), šetření v rodině a škole; zápisy musí být věcné, bez hodnotících soudů, s konkrétními výroky a časy.
3. Individuální plán ochrany dítěte: jasné cíle a měřitelné kroky (rozpis předávání, trénink komunikace, mediační/terapeutické služby, asistované kontakty).
4. Metodická doporučení rodičům: zásada „no-denigration“, povinnost aktivně připravit dítě na styk, sdílení informací o dítěti, řešení předávání (neutrální místo, krátké přechodové rituály).
5. Koordinace se soudem: průběžné zprávy pro soud s konkrétními zjištěními; doporučení na předběžné opatření při akutním riziku odcizení.
6. Spolupráce s odborníky: doporučení na asistovaný/supervidovaný styk, rodinnou terapii, psychologické poradenství; kontrola docházky a zpětné vazby.
7. Odpovědnost a vynucení: při nespolupráci rodičů využít pořádkové pokuty dle ZSPOD; v odůvodněných případech podnět k soudu na změnu péče (§ 889 OZ) či omezení/zákaz styku.
8. Dítě jako aktér: systematicky zohledňovat názor dítěte (věk/vypělost), vysvětlit mu opatření, monitorovat dopady (škola, zdraví, emoce).
9. OSPOD by měl systematicky sledovat známky psychické deprivace dítěte (školní problémy, změny chování, psychosomatické potíže) a psychické selhávání rodiče (ztráta motivace, deprese).
10. Doporučuje se spolupráce s dětskými psychology, rodinnými terapeuty a psychiatry, aby bylo zajištěno včasné podchycení problémů.

7) Praktická opatření a nástroje

1. Asistovaný/supervidovaný styk (spolupráce s akreditovanými subjekty; jasný plán přechodu k běžnému styku při splnění indikátorů).
2. Rodičovské dohody: facilitované mediátorem; závazný rodičovský plán s rozpisem času, komunikace, předávání, prázdnin.
3. „No-denigration“ klauzule v rozhodnutí a v plánu (zákaz dehonestace, zákaz zatahovat dítě do sporu; porušení = důvod ke změně režimu).
4. Compliance tabulka: soud/OSPOD stanoví měřítko (počet proběhlých styků, včasnost předávání, absence incidentů; průběžné skóre).
5. Rychlá eskalace: při dvou po sobě jdoucích zmařených stycích – návrh na předběžné opatření a výkon (pokuta), kontrolní jednání do 14 dnů.
6. Doporučuje se psychologické a terapeutické poradenství jak pro dítě, tak pro oba rodiče, zaměřené na obnovení komunikace a zvládání konfliktů.
7. Při asistovaných stycích je vhodné, aby byl přítomen i psycholog, který může sledovat reakce dítěte a doporučit další intervenci.

8) Etické zásady a nejlepší praxe

- a) Dítě není důkazní prostředek – minimalizovat jeho zátěž, nekonfrontovat loajalitu.
- b) Neutralita jazyka v dokumentaci (vyhýbat se nálepkám, popisovat konkrétní chování).
- c) Multidisciplinarita (soud, OSPOD, znalec, škola, zdravotníci, poskytovatelé služeb).
- d) Čas je klíčový faktor – oddalování zásahů zpravidla prohlubuje odcizení.

9) Vzorové formulace (pro inspiraci)

9.1 Zadání znalci (výňatek)

„Posuďte“:

- a) zda odpor nezletilého vůči rodiči X je primárně odvozen z vlastních negativních zkušeností či z externalizace konfliktu rodičů;
- b) jak rodiče podporují/narušují vztah dítěte k druhému rodiči;
- c) navrhnete konkrétní intervenční plán (včetně asistovaného styku), časový rámec a indikátory pokroku;
- d) zhodnoťte rizika změny režimu péče.“

9.2 Operativní ustanovení do rozhodnutí (příklady)

- a) „Rodiče se zdrží jakýchkoli výroků nebo jednání snižujících důstojnost druhého rodiče před nezletilým (zásada no-denigration).“
- b) „Povinný rodič je povinen připravit dítě na styk, v určený čas je předat na neutrálním místě; nesplnění = možnost uložit pokutu dle § 502 ZŘS.“
- c) „Styk proběhne u akreditované organizace XY; poskytovatel vede stručný záznam o průběhu styku, který bude měsíčně zasílán soudu a OSPOD.“

10) Stručný metodický checklist

10.1 Pro soudce (5–7 kroků)

- a) **Rychlé předběžné opatření** – při podezření na odcizení zajistit okamžitý minimální kontakt (i asistovaný).
- b) **Vymezení skutkových otázek** – rozlišit, zda odpor dítěte pramení z vlastních zkušeností, nebo z vlivu druhého rodiče.
- c) **Slyšení dítěte** – v bezpečném prostředí, přiměřeně věku a vyspělosti.
- d) **Znalecký posudek** – zadat konkrétní otázky o vazbách, psychickém zdraví dítěte i rodičů, možnostech intervence.
- e) **Časový plán řízení** – krátké intervaly přezkumu (4–8 týdnů) u eskalujících případů.
- f) **Stupňovitá opatření** – od mediace a asistovaného styku po změnu péče při neplnění rozhodnutí.
- g) **Vynucení rozhodnutí** – pokuty (§ 502 ZŘS), v krajním případě odnětí dítěte (§ 504 ZŘS), vždy s ohledem na minimalizaci újmy.

10.2 Pro OSPOD (5–7 kroků)

- a) **Screening rizik odcizení** – včasná identifikace (denigrační komentáře, zmařená předání, rigidní loajalita dítěte).
- b) **Šetření a rozhovory** – pohovory s dítětem (i bez rodičů), sledování školních a zdravotních indikátorů.
- c) **Dokumentace** – přesné, věcné záznamy konkrétních výroků a chování.
- d) **Plán ochrany dítěte** – konkrétní kroky: asistovaný styk, mediace, terapeutické služby.
- e) **Spolupráce se soudem** – pravidelné zprávy, doporučení předběžných opatření.
- f) **Interdisciplinární přístup** – spolupráce s psychology, terapeuty, školou, pediatrem.
- g) **Kontrola a vynucení** – využití pořádkových pokut při nespolupráci rodičů, podnět k soudu na změnu péče, pokud není možné dosáhnout nápravy.

11) Shrnutí

- a) PAS není právní ani medicínská diagnóza; rozhodování se opírá o konkrétní chování rodičů a dopady na dítě.
- b) PAS není právní ani medicínská diagnóza, ale jev s významnými psychologickými dopady.
- c) Dítě je ohroženo v oblasti identity, emocí, školní adaptace i budoucích vztahů.
- d) Zavržený rodič je vystaven vysoké míře psychického stresu, deprese a sociální izolace.
- e) Soudy a OSPOD musí postupovat rychle, koordinovaně a stupňovitě: včasná opatření, jasné zadání znalci, posílení kontaktu, a při neplnění efektivní výkon.
- f) Soudy a OSPOD musí postupovat rychle, multidisciplinárně a psychologicky citlivě.
- g) Efektivní intervence je nutná k ochraně zdravého vývoje dítěte a prevenci dlouhodobých traumat.
- h) Dlouhodobé, bezdůvodné bránění styku může vést až ke změně péče; vždy s ohledem na nejlepší zájem dítěte a jeho hlas.

V Nymburce dne 2.10.2025

Zpracoval Dr. Rostislav Kotrč

12) Doporučená literatura

12.1 Psychologické monografie a odborné knihy

1. Kelly, J. B., Johnston, J. R. (2001). *The Alienated Child: A Reformulation of Parental Alienation Syndrome*. Family Court Review.
2. Warshak, R. A. (2015). *Parental Alienation: Overview, Management, Intervention, and Practice Tips*. Journal of the American Academy of Matrimonial Lawyers.
3. Fidler, B. J., Bala, N. (2010). *Children Resisting Postseparation Contact With a Parent: Concepts, Controversies, and Conundrums*. Family Court Review.
4. Emery, R. E. (2011). *Renegotiating Family Relationships: Divorce, Child Custody, and Mediation*. Guilford Press.
5. Drozd, L. M., Olesen, N. W. (2004). *Is It Abuse, Alienation, and/or Estrangement? A Decision Tree*. Journal of Child Custody.

12.2 Mezinárodní doporučení a příručky

1. **APA (American Psychological Association)**. (2017). *Guidelines for Child Custody Evaluations in Family Law Proceedings*. APA Official Guidelines.
2. **WHO (World Health Organization)**. (2013). *Responding to the psychosocial needs of children and families in conflict and post-divorce situations*. WHO Guidance Note.
3. Johnston, J. R., Roseby, V., Kuehnle, K. (2009). *In the Name of the Child: A Developmental Approach to Understanding and Helping Children of Conflicted and Violent Divorce*. Springer.
4. Warshak, R. A. (2018). *Parenting Plan Evaluations: Applied Research for the Family Courts*. Oxford University Press.

12.3 Česká literatura a praxe

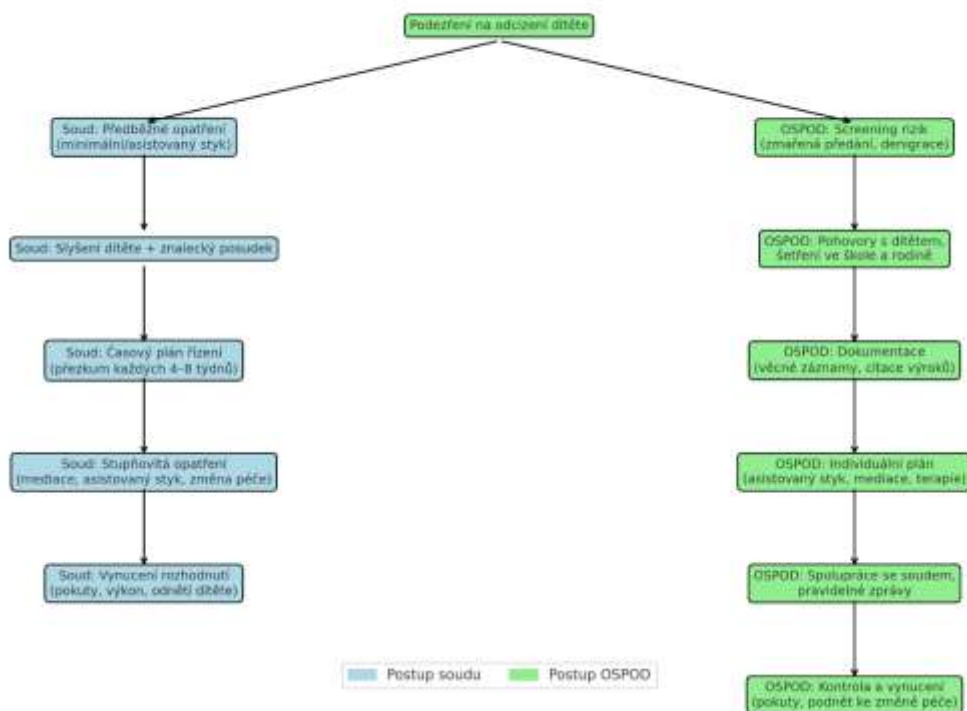
1. Holá, L. (2017). *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Wolters Kluwer.
2. Císařová, D., Dunovský, J. (eds.) (2019). *Dítě a rodina v systému ochrany práv*. Praha: Karolinum.
3. Kovářová, R., Kučerová, D. (2021). *Rodinná mediaci a ochrana dítěte*. Praha: Portál.

12.4 Praktické manuály a metodiky

1. Ministerstvo spravedlnosti ČR (2020). *Metodické doporučení pro soudce a OSPOD k výkonu rozhodnutí ve věcech péče o dítě*. – Přínos: praktický manuál pro soudní praxi.
2. MPSV ČR (2021). *Standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí*. – Přínos: závazné metodické ukotvení činnosti OSPOD.
3. Council of Europe (2018). *Guidelines on Child-Friendly Justice*. – Přínos: evropský rámec pro zajištění přátelského přístupu k dětem v soudním řízení.

Přílohy: Rozhodovací strom

Rozhodovací strom: Postup soudu a OSPOD při podezření na odcizení dítěte

Jednoduchý postup pro rodiče při odmítání jednoho rodiče dítětem

